

Експериментальні дослідження

УДК: 616.211:616.981.25

О.О.Бліндер, В.К.Патратій

ДЕЯКІ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАЗАЛЬНОГО НОСІЙСТВА ЗОЛОТИСТИХ СТАФІЛОКОКІВ У СТУДЕНТІВ БУКОВИНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ

Кафедра мікробіології і вірусології (зав. - проф. В.К. Патратій)
Буковинської державної медичної академії

Резюме. Обстежено 2476 студентів Буковинської державної медичної академії (БДМА) та училища БДМА з метою виявлення частоти назального носійства *S.aureus*. Встановлено високий відсоток носіїв (до 37,2 %), залежність кількості носіїв та структури носійства від сезону, значне коливання в часі масивності обсіменіння слизової носа золотистим стафілококом, резистентність штамів до пеніциліну і оксациліну, близько половини штамів резистентні до метициліну.

Ключові слова: *S.aureus*, назальне бактеріоносієство.

Вступ. Госпітальні інфекції широко розповсюджені в хірургічних та акушерсько-гінекологічних клініках [9]. Носіями госпітальних штамів бактерій є медичні працівники та студенти, які проходять навчання в цих клініках [1,6,7,8,10]. Наказом МОЗ України № 127 від 21.05.99р. створення епідеміологічної карти носійства патогенної мікрофлори медичним персоналом проголошено одним з основних напрямків роботи Координаційної ради з вивчення ефективності антибактеріальних препаратів та їх раціонального використання.

Золотистий стафілокок посідає провідне місце серед гнійних захворювань [8,9]. Для запобігання виникнення госпітальних інфекцій у БДМА систематично проводиться виявлення носійства золотистого стафілококу у студентів до початку навчання на кафедрах хірургії та акушерства і гінекології. Проте закономірності поширення назального носійства *S.aureus* серед студентів та чутливість назальних штамів до антибіотиків недостатньо вивчені, що може впливати на ефективність боротьби з цією інфекцією.

Мета дослідження. Встановити поширеність та динаміку назального носійства *S. aureus* серед студентів БДМА і оцінити потенційну небезпеку виділених штамів для хворих у лікувальних закладах.

Матеріал і методи. На кафедрі мікробіології та вірусології за період 1997-2000 рр. обстежено 2476 студентів на назальне носійство золотистого стафілококу. Матеріалом для засіву був слиз з носових ходів, взятий сухим, стерильним ватним тампоном. Бактеріологічне дослідження проводилося за загальноприйнятою методикою на селективних середовищах з подальшою ідентифікацією. Останню проводили за тестами: плазмокоагулазна і лецитовітєлазна активність, окиснення та ферментація маніту [4].

У 196 виявлених носіїв *S. aureus* визначена масивність обсіменіння слизової носових ходів [2].

Вивчення чутливості ізольованих штамів стафілококу до антибіотиків проводили методом стандартних паперових дисків [4]. Чутливість до 9 найбільш широко-живаних антибіотиків вивчена у 105 штамів. Крім того, у 204 штамів вивчена чутливість до метициліну.

Результати дослідження та їх обговорення. Слід відмітити широке розповсюдження носійства бактерій роду *Staphylococcus* на слизовій носа. Так, при обстеженні 745 студентів, вони були ізольовані у 98,4%. Відсоток студентів, у яких виділений *S. aureus*, був досить значним і коливався від 15,4% до 37,2% (табл. 1). Простідується сезонна залежність частоти назального носійства *S. aureus*: весною вона завжди була нижча, ніж восени. У студентів 4 курсу 1999-2000 навчального року, весною, процент виявлених носіїв був статистично вірогідно менший ($t=2,72$;

Таблиця 1
Частота виділення *S. aureus* з слизової носа у студентів БДМА в 1997-2000рр.

Рік, сезон	Курс	Кількість обстежених	Виділено <i>S. Aureus</i>	
			абсолютна кількість	%
1997, осінь	4	470	130	37,2±2,23
1998, осінь	4	363	76	20,8±2,13
1999, осінь	4	357	120	34,1±2,53*
2000, весна		92	19	20,7±4,22*
2000, осінь	2	454	70	15,4±1,69*
	3	151	37	24,5±3,50*
	4	394	108	27,4±2,25
	училище	200	51	25,5±3,08

Примітка: * - різниця показників між сезонами в межах одного курсу статистично вірогідна.

$p < 0,001$), ніж восени. У студентів, які були другокурсниками весною 2000р. і стали третьоккурсниками восени 2000р., спостерігається аналогічна динаміка ($t=2,34$; $p < 0,05$).

За даними літератури [5,6,12], основну роль у розповсюдженні *S. aureus* відіграють носії постійного типу. До них відносять тих, у кого золотистий стафілокок виділяється постійно при кількаразовому обстеженні з інтервалом в 1-2 тижні [5,12]. Для встановлення відносної кількості назальних носіїв постійного типу серед їх загальної кількості восени 1999р. і навесні 2000р. студенти, у яких при первинному обстеженні виділено *S. aureus*, обстежувалися повторно з інтервалом 1-3 тижні. Отримані дані (табл. 2) показують, що назальні носії постійного типу можуть становити до 80% від загальної кількості носіїв. Відносна кількість носіїв постійного типу весною 2000р. статистично вірогідно вища, ніж восени 1999р. ($t=3,91$; $p < 0,001$) і восени 2000р. ($t=2,33$; $p < 0,05$). Водночас різниця між осінніми сезонами 1999-2000рр. була статистично невірогідна ($t=1,78$).

Таблиця 2
Частота назального носійства *S. aureus* постійного типу серед студентів БДМА

Рік, сезон	Кількість обстежених	Повторно виділено <i>S. aureus</i>	
		абс.	%
1999, осінь	61	28	45,9±6,38*
2000, весна	45	36	80,0±5,96*
2000, осінь	77	47	61,0±5,56*

Примітка: * - різниця показників між весняним і осінніми сезонами статистично вірогідна.

Таким чином, підсумовуючи дані табл. 1 і 2, можна дійти висновку, що назальне носійство *S. aureus* серед студентів підпорядковане сезонним біоритмам. Восени загальна кількість носіїв висока, але відсоток носіїв постійного типу серед них менший, ніж весною. З осені до весни загальна кількість носіїв зменшилась, в основному, за рахунок носіїв тимчасового типу. Причину такого явища слід шукати в особливостях студентського колективу. На літній період переважна більшість студентів перебуває в мікроколективах, які відносно ізольовані один від одного, а з початком навчання починається тісне спілкування впродовж навчального року. Очевидно, що саме чергування періодів відносної ізоляції і тісного контакту і є тією причиною, яка викликає виявлені зміни в структурі назального носійства *S. aureus*. Проте з'ясування конкретних механізмів цих змін вимагає подальших досліджень.

Рябинин Н.В. [11] вказує, що назальні носії можуть виділяти золотистий стафілокок у навколишнє середовище тільки за умов масивного обсіменіння слизової носа – не менше 10^3 колонієутворювальних одиниць (КУО) на тампон. Серед назальних носіїв, виявлених восени 2000р. в різних колективах, відносна кількість

Таблиця 3

**Масивність обсіменіння слизової носа носіїв *S. aureus*,
виявлених восени 2000р.**

Курс	Всього виявлено <i>S. aureus</i> .	Масивність обсіменіння слизової носа			
		<10 ³ КУО/тампон		> 10 ³ КУО/тампон	
		абс.	%	абс.	%
4	108	31	28,7±4,35	77	71,3±4,35
3	37	16	43,2±8,14	21	56,8±8,14
медичне училище	51	11	21,6±5,82	40	78,4±5,82

тих, у кого обсіменіння слизової носових ходів було вищим або рівним 10³ КУО на тампон, коливалася в межах 56,8-78,4% (табл. 3).

Для того, щоб в'яснити, чи потребують санації носії, в яких обсіменіння слизової носа було нижчим від критичної величини, спостережено динаміку цього показника. При повторному обстеженні 24 носіїв (осінь 2000р.), в яких обсіменіння слизової носа при первинному обстеженні було менше 10³ КУО на тампон, виявлено, що через 7-10 днів 33,3% з них звільнилися від носійства, у 29,2% рівень обсіменіння залишився нижчим 10³ КУО на тампон, а ще у 37,5% він зріс і перевищив критичну межу. Серед 53 носіїв, в яких при первинному обстеженні масивність обсіменіння була більшою 10³ КУО на тампон, через 7-10 днів перевищення критичного рівня знайдено тільки у 49,1%, 41,5% звільнилися від носійства, а в 9,4% рівень обсіменіння знизився нижче критичного. Якщо при первинному обстеженні відносна кількість носіїв з рівнем обсіменіння більшим або рівним 10³ КУО на тампон складала 68,6±5,28%, то при повторному обстеженні їх кількість зменшилась до 45,5 ±5,67% (t=3,01; p<0,001). Підсумовуючи, можна дійти висновку, що масивність обсіменіння слизової носа не дає підстав для прогнозування характеру розвитку інфекційного процесу у даного носія. У той же час в осінній сезон серед назальних носіїв спостерігається чітко виражена тенденція до швидкого спонтанного звільнення від носійства. Тому видається доцільним перед проведенням санації виявлених носіїв проводити їх повторне обстеження з інтервалом 7-10 днів.

Загальновізнано, що антибіотикорезистентність бактерій є одним із чинників, який полегшує їх розповсюдження в популяції хазяїв. Для оцінки потенційної небезпеки штамів *S. aureus*, виділених від назальних носіїв восени 1999р, вивчена їх чутливість до антибіотиків, які широко застосовуються для профілактики і лікування стафілококових захворювань. Із отриманих даних (табл. 4) видно, що більшість виділених стафілококів чутлива до цефалексину, стрептоміцину, гентаміцину, канаміцину, тетрацикліну, лінкоміцину, еритроміцину. У той же час вони нерідко резистентні до пеніциліну і (в меншій мірі) до оксациліну, що, ймовірно, зумовлено частим і тривалим використанням саме цих антибіотиків при лікуванні різних захворювань.

В останні роки в багатьох наукових публікаціях вказується на особливу роль метицилінрезистентних штамів *S. aureus* як збудників захворювань [3,7,8]. Тому вивчено чутливість до метициліну у 204 штамів, виділених від назальних носіїв

Таблиця 4

**Чутливість штамів *S. aureus*, виділених від назальних носіїв,
до піроковживаних антибіотиків**

Антибіотик	Чутливі		Помірно стійкі		Стійкі	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Пеніцилін	6	5,7	12	11,4	87	82,8
Оксацилін	43	48	14	13,3	48	45,7
Цефалексин	68	64,8	33	31,4	4	3,8
Стрептоміцин	50	47,6	47	44,8	8	7,6
Канаміцин	69	65,7	32	30,5	4	3,8
Гентаміцин	76	72,4	27	25,7	2	1,9
Тетрациклін	67	63,8	25	23,8	13	12,4
Лінкоміцин	71	67,6	29	27,6	5	4,7
Еритроміцин	59	56,2	33	31,4	13	12,4

Таблиця 5

Чутливість до метициліну штамів *S. aureus*, виділених від назальних носіїв

Рік	Кількість штамів	Чутливі		Помірно стійкі		Стійкі	
		абс.	%	абс.	%	абс.	%
1999	56	14	25,0	15	26,7	27	48,2
2000	148	35	23,6	34	22,9	79	53,4

восени 1999р. і восени 2000р. Близько половини з них виявилась метицилінрезистентними (табл. 5).

Ахметова Л.И. та співавт. [3] при вивченні метицилінрезистентності *S. aureus*, виділених із слизової зіву, отримали близький до наших даних відсоток резистентних штамів – 44%. Цей факт свідчить про особливу актуальність проблеми боротьби з назальним носійством золотистого стафілококу серед студентів.

Висновки.

1. Частота назального носійства *S. aureus* і його структура серед студентів БДМА мають сезонну залежність, що, можливо, зумовлено чергуванням періодів відносної ізоляції і тісного контакту студентів.

2. Основна маса виділених штамів *S. aureus* резистентна до пеніциліну та оксациліну, близько половини – до метициліну, що свідчить про потенційну небезпеку цих штамів для хворих, яких відвідують студенти.

3. Обсмінення слизової носа *S. aureus* не може бути критерієм для відбору носіїв, які потребують санації медикаментозними засобами і не може служити як прогноз розвитку інфекційного процесу у носія.

4. В осінній сезон серед студентів-носіїв *S. aureus* прослідковується тенденція до спонтанного звільнення від носійства, що обумовлює необхідність повторного обстеження носіїв для санації лікарськими засобами.

Література. 1. *Мікробіологічні аспекти носійства умовно-патогенних стафілококів*/ Сидорчук І.Й., Левицька С.А., Сидорчук Р.І. та ін. // Бук. мед. вісник. – 2000. Т.4, №2-С.105-110. 2. *Про організацію та забезпечення медичної допомоги новонародженим в Україні*: Наказ №4: Затв. МОЗ України 05.01.96/ МОЗ України. – Київ, 1996. – 76с. 3. *Ахметова Л.И., Розанова С.М., Персальова Е.Ю.* Распространение и антибиотикочувствительность метициллинрезистентных стафилококков // Клини. лаб. диагностика -1998. – №9. – С.10. 4. *Биргер М.О.* Справочник по микробиологическим и вирусологическим методам исследования. – М.: Медицина, 1982. – 462с. 5. *Бухарин О.В., Дерябин Д.Р.* Дифференциация резидентной и транзиторной стафилококковой микрофлоры при бактерионосительстве // Клини. лаб. диагностика – 1994. – №1. – С.44-46. 6. *Бухарин О.В., Усвятков Б.А.* Бактерионосительство Медико-экологические аспекты). – Екатеринбург: Российская академия наук, Уральское отделение, 1996. – 208с. 7. *Кейсвелл М.В.* Носовая полость: недооцениваемый источник Staphylococcus aureus вызывающего раневую инфекцию // Укр. мед. часопис. – 1998. – №5/7. – С.24-30. 8. *Клуитманс Я.* Снижение частоты хирургической раневой инфекции путем элиминации назального носительства золотистого стафилококка // Укр. мед. часопис. – 1998. – №5/7. – С.31-35. 9. *Особенности микрофлоры гнойных ран в большом городе* / Коньчев А.В., Бегищев О.Б., Лебедева Т.П. и др. // Вестник хирургии им. И.И.Грекова. – 1991. – Т.146, №4. – С.28-31. 10. *О носительстве патогенного стафилококка и мерах борьбы с ним* / Григорьев В.Е., Хисамутдинов А.Г., Кустова Л.А. и др. // Казан. мед. ж. – 1990. – Т.71, №6. – С.456-458. 11. *Рябинин Н.В.* Особенности обсеменения окружающей среды носителями *S. aureus* // ЖМЭИ. – 1989. – №2. – С.68-71. 12. *Стафилококк* / Смирнов В.В., Вершигора А.Е., Вихоть Н.Е. и др. – К.: Наукова думка, 1988. – 248с.

SOME EPIDEMIOLOGICAL ASPECTS OF A NASAL STAPHYLOCOCCUS AUREUS CARRIAGE AMONG STUDENTS OF BUKOVINIAN STATE MEDICAL ACADEMY

H.A.Blinder, V.K.Patratiy

Abstract. 2476 students of Bukovinian State Medical Academy and Chernivtsi nursing school have been examined for the purpose of determining Staphylococcus aureus nasal carriage. We have established: the availability of a high percentage of carriers (up to 37,2 %); dependence of the number of carriers and the structure of carriage on the season; a considerable oscillation in time of the quantity of the *S. aureus* strains on the nasal mucosal membrane; resistance of the basic mass of strains to benzylpenicillinum and oxacillinum; nearly half of the strains are resistant to methicillinum.

Key words: Staphylococcus aureus, nasal bacterium carriage.

Bukovinian State Medical Academy (Chernivtsi)

Надійшла до редакції 1.11.2000 року